

Ese de d'ove ori in septemana:

Joi-a si Dominec'a.

Pretiuulu de prenumeratiune:

pre anu intregu	6 fl. v. a.
„ diumetate de anu	3 fl. v. a.
„ patrariu de anu	1 fl. 50 cr.

Pentru Romani'a si strainetate:

pre anu intregu	9 fl. v. a.
„ diumetate de anu	4 fl. 50 cr.

LUMINA.

Fóia bisericeasca, scolastica, literaria si economica.

Organu oficiale alu eparchiei romane gr. or. aradane.

Correspondintiele si banii de prenumeratiune se se adreseze de a dreptulu: Redactiunei „Lumina“ in Aradu, cancelari'a episcopesca.

Pentru publicatiunile de trei ori, ce contieniu cam 150 de cuvinte (spatiu de 20 sire garmond) tacs'a e 3 fl.; pana la 220 de cuvinte 4 fl. era mai sus 6 fl., intielegandu-se intr' aceste sume si timbrulu. — Pretiuulu publicatiuniloru se se antieipe

Invitare de prenumeratiune

la

„LUMINA“

fóia bisericeasca, scolastica, literaria si economica.

Cu 1. aprile vechiu incepemu patrariulu alu doile alu anului curinte, pentru care deschidem prenumeratiuni ~~noie~~ cu conditiunile ce se vedu in fruntea foii.

Pre timpulu sinodului eparchialu ni vom dá tóta trud'a a comunica desbaterile cátu mai in detaiu sispres multiamirea onoratoriloru nostri cetitori.

Aradu, 25. martiu 1873.

Redactiunea.

Facerea lumii in siese perióde, dupa scrierile lui Moisie, a santiloru parinti si a unoru geologi.

— Incheierea: —

„Cercati cu caldura sciintiele cele fisice si naturale, desfiintati materi'a in partile sale constitutive, descoperiti spre admirarea nóstra minunele naturei: Cercati si scrutati, de va fi cu putintia, tóte partile lumii, frundieriti apoi analele generatiuniloru, cetiti istori'a si intimplamintele popóreloru antice, si intrebatu monumintele cele de sute si mii de ani, ce se afla pe suprafati'a a totu pamentulu! de parte se fie, se am cause de a me inspaimentá, ba din contra ve voi indemná, si nu me voi teme nici candu, cá veti descoperi ceva, ce ar puté deveni in contradicere cu santele carti ale nóstre.“ (*Cauchy, Quelques, mots adresses aux hommes de bon sens. 1833.*)

„De va cugetá omulu cumca in periodulu acel'a, candu s'a descrisu cartea facerii lumii, inca n'au existatu geologi'a, ba inca si astrologi'a numai intru atât'a in cátu au fostu cunoscuta, aceea debue se deducemu, cumca Moisie nu in altu tipu, de cátu numai condusu prin revelatiune, a pututu deveni la asia essactitate.“ (*Dela Cosmogonie de Moise comparée aux faits geologiques, par M. Marcel de Serres, professeur de mineralogie et de geologie à la faculté des sciences de Montpellier tom. I. pag. 222. et 223.*)

Era altu profesor, astfelu de observare intrietiese in propunerile sale: „Ací asia feliu de contemplatiune ni se aréta, de care e cu neputintia a nu ne suprinde. De órace aci ni se reinfatisiéza o carte, care s'a scrisu in timpulu acel'a, candu inca istori'a naturala a fostu putiénu cunoscuta, totusi in asia sunantia cu acést'a, in cátu numai dupa progresulu sciintieloru din seclulu alu 18. si 19. a fostu cu putintia de a deveni la asia rezultatu, si de óra ce cartea acést'a in privinti'a sciintiei sta mai pre susu de seclulu presinte, si in privinti'a filosofiei morale si naturale, întrece periodulu nostru, ca óre-si cum siliti debue se concedemu, cumca in cartea acést'a se cuprindu lucruri mai pre susu de omu, care omulu nu le vede, nici le póte cuprinde cu mintea, dara nepotendu-le negá, e silitu a le crede.“ (*Nèrèi Boubei, Manuel de geologie 3. edit. pag. 62.*)

„Nu asi mai fini“ (dice Nicolas) „dupa amintirea acestor'a daca asi aduná la olalta tóte adeveturile sciintiei; Buckland, Aubusson, Chaubard, Bertrand, Margerin, Champollion, Remusat, Nodier, De Salles Euzébe, si Bourdon, toti s'au plecatu inaintea sublimitatii lui Moisie, si au cunoscutu in elu inspiratiune divina. De candu e lumea nu s'au aretatu asia consunantia între feluritiu interpretatori ai sciintiei, si de candu e lumea nu s'au datu asia de spontaneu, asia de apriatu, asia de liberu si asia de consecinto, onóre si locu dreptatii“ (*Études philosophiques sur le Christianisme, 5. edit. Paris 1850. tom. I. pag. 422.*)

„Se dicemu dára si noi cu contele Las Casasi „Moisie asia domnesce peste generatiuni si secli, ca si unu stelpu neclatitu

alu dreptatii. Statuele cele de marmore a lui *Erodotu, Manethon* si *Pharos*, istoricii Sancritici, si a Chinesiloru si fontii cei mai de demultu ai lumii antice, vor remané cu 5 sute, cu 1000, si mai multi ani indereptu lui Moisie; nici unu testimoniulu anticu nu-lú póte slabi, nici a-i contradice, má din contra atâtú natur'a, cátu si omenimea din tóte partile, e in cea mai mare sunantia cu ceea ce a scrisu elu. Credinti'a, suprinsa de asia sunantia minunata, pretotindenia invinge; éra necredinti'a philosophica; de asia rezultatu, tresare, se clatina si cade, si prin propri'a sa lumina devingendu-se e constrinsa a marturisi, cumca in sant'a scriptura se cuprindu asia lucruri supranaturale, cari desi nu le putemu cuprinde cu mintea, totusi nu le putemu negá.“ (*Extrait de la I. Carte historique de Lesage.*)

Ori cátu dara de eminenti se ne simtimu in mintea si consciinti'a nóstra, se ni supunemu opiniunea credintiei, desi nu putemu cuprinde organele ei, si se invetiamu a sci, cá desi stámu pe marginea sciintieloru, dara nici candu se nu ne instrainámu de sant'a scriptura, sciindu cá mintea omenesca, tocmai pentru cá e omenesca, e mai usioru de a o intielege, si mai ingraba ni place, inse mai ingraba ne si insiéla! Daca sant'a scriptura, nu consuna in tóte cu afirmarile si argumintele filosofiei presente speculative, atunci a buna séma ea (filosofi'a) séu deducerile si consecintele din ea, sunt false, omulu se póte insielá, dara Dumnedieu nici candu! Si aceea debue cu durere se ni insemnámu, cá desi seclulu nostru alu 19. au facutu frumosu progresu pe carier'a sciintieloru, totusi inca nici pana astadi n'au facutu din objetulu credintiei, objetulu sciintiei, macar cá multe mai sunt inca in cartea facerii, care sciinti'a nu le póte cuprinde cu mintea, cí si de aci nainte debue numai se le credemu, si de cumva si vinu in nainte in acésta carte nescári locuri grele de intielesu, se nu ne indoimu despre adevéruulu loru, dupa dis'a apostolului „vedemu acum ca prin oglinda in gacitura.“ (*I. catra corint. cap. 13. v. 12.*)

Dara se nu mergemu asia de parte, nici se aperámu sant'a scriptura cu atât'a vehemintia, cáci spre demustrarea originei sale divine, ce aprobare debue mai mare, de cátu aceea, cá sub decurgerea atátoru secle de ani, au statu nemiscata ca stanc'a de pétra, si nici candu nu a caditu, ba din contra, a reportatu cele mai stralucite invingeri a supr'a contrariiloru sei, si tóta arm'a indreptata in contr'a ei, s'au infrantu, nimicindu-se in pulverea sa?! Astfelu fiindu e cu neputintia, ca se nu ne purtámu cu cea mai mare incredere si onóre catra sant'a scriptura! Acést'a e cartea in care aflámu insemnate mii si mii de urme á bunatatii si indurarii lui Dumnedieu celei nemarginite. Acést'a e scrisórea atotputerniculuui Dumnedieu catra creatur'a sa, prin care pe omulu celu indepartatu de la sine prin pecatulu stramosiescu, neincetatu ilu invétia a se inavuti in cunoscintiele cele infalibile ale adevéruulu. — Acést'a e, dicu, cartea care cuprinde in sine si ni spune, opulu celu mare alu mantuirii nóstre, prin unulu nascutu fiulu lui Dumnedieu *Isusu Christosu.*

Din tóte cele paná aci dise e consecintia logica, ca se ne purtámu catra sant'a scriptura cu cea mai mare pietate, si se o cetimú in tóte dilele cu diligintia si atentiune. *Fontenelle* dice despre marele invetiatu *Newton*, cá invetiatululu acestuia între tóte cartile i-au mai placutu a ceti sant'a scriptura; — E durerosu cá asia de pucini *Newtoni* se afla in timpulu nostru, pre candu despre alt'a parte misielu invetiatu e acel'a, pe care nu-lu intereséza lucrurile lui Dumnedieu, si sant'a scriptura nu e dupa gustulu seu!

Deci se-lu rugámu pre parintele indurariiloru, ca se deschida inim'a nóstra, si se verse in aceea grati'a credintiei, cá de vom avé credintia, multe vom pricepe, éra de nu vom avé credintia, cí inim'a nóstra o va depredá spiritulu necredintioi, atunci nici cele mai simple si ordinare lucruri, nu le vom pricepe!

Ioanu Damsia,
parocu si ascs. cons.

Despre albine.

— Incheare. —

Construcțiunea exterioară. Corpulu albinelor se imparte in capu, peptu, si corpulu din deretu.

1. **Capulu** albinelor lucrătorie si a reginei sémene unei inimi de chartia, alu trentoriloru mai gat'a e rotundu, si aréta trei ochi mreiosi (reticai) si doi laterali; — 2 pipaitori (semtitori), resiedinti'a organeloru semtiului, mirosului, audiului si gustului; organele gurei interne si esterne. Cu limb'a (tramb'a) sugu albinele nectarulu floriloru prin activitatea tievisioarei perului (caperulu) in susu; — substantie vertóse se rumega cu falcile tari.

2. **Peptulu** se cuprinde din 3 verigi (cercuri) séu verigutie numitu peptulu de nainte, de medilocu si de napoi. Pre peptulu de medilocu se afla o perechia de aripi de nainte si de napoi, care la sburare se impreuna prin increstarea agrafei (carligelului) aripei din deretu, in o cercerea (marginé) faciata a aripei dinainte. Pre fiecare vergea e fipsata in diosu o perechia de picioare. — Cele prime folosite ca mani sunt mai scurte; cele lalte picioare mai lungi. Osulu aparentu alu acelor'a e lungu, triangulu inafora scobitu in form'a lopetii — si pe din afara bine proviedute cu peri — firi. — Afundimile din picioarele acestea servescu spre luarea atomei de pre flori, si se numescu cosiaritie. Organele primeloru picioare sunt lungi si late spre partea din l'ontru, proviedute cu peri aspri, si se numescu priutie.

3. **Corpulu** din deretu fólele, se cuprinde din 6 diumetati de verigi ale spinării si 6 diumetati de verigi ale fólelui, la olalta atingătoare si ajutătoare. — Cele 4 diumetati de verigi ale fóleui constau fiecare din o parte mai tare si una mai móle fora de veru.

Construcțiunea corpului din lontru:

1. **Organele mistuirii si ale nutritivii** (esofagulu). — Canalulu mancarii, stomaculu mistuitoriu (sugatoriulu de miere) si stomaculu mancarii dinapoi, si matiulu scremutului subtire si grosu, si ghindul'a séu besic'a (vasele veninului).

2. **Sistem'a nerviloru** se cuprinde din mai multe gangli (noduri) si 2 franghii ale massei nerviloru.

3. **Organele respirării** se cuprinde din trachee (canale, tievi) de aeru finu create, care posedu de asupr'a alcatuirii corpului guri (séu gauri) stigmatu.

4. **In locu de inima** au unu organu scheletu. Sange albu si caldu.

5. **Sistem'a muscularia** e fórté desvoltata. Ea manifestá in aripi si picioare o putere minunata.

6. **Aculu impungerii** se afla la capetulu bortei (gáurei) trupului dinapoi; se cuprinde din ghindrulu veninosu alu besicei de veninu, si aculu e incheiatu in unu canalu de form'a cornului, proviedutu cu carlige, peri impungatori. —

Veninulu albinelor operatoriu (lucratoriu) e acrimé furnicarie. —

7. **Organele reproductivé** (a inmultirii).

a. **Organele genitilarié** a reginei, formande din bastónele óueleru, ajunge prin conducerea óueloru in téca (vagauna). Ací se vérsa (ese) din straicuti'a sementiei (besic'a genitilarii) cu acaroru cuprinsu impreunandu-se condusele óue intempande (preveninde) se infruptédia ori nu (genitilédia) din bunavointia, si dupa aceea ajungendu (punendu-o) in butorile faguriloru, spre a se desvoltá mai departe.

b. **Trentorii** sunt provieduti cu organele barbatesci (bósie si penisu) Imparechiarea se intempla afora de cosnitie, la care trentorulu totdeun'a isi perde viétia

Insemnata (important'a) albinelor.

1. **Regin'a** óua tóte óuele cosnitiei ale poporului albinelor, intre cercustari normale. — Din óuele negenitilate se potu nasce numai trentori (Parthenogenesis).

Dupa a treia di a esirii sale din casulia (celula) regin'a sbóra, pre la médiadi spre genitilare, luandu pre langa aceea in traist'a sa fluiditatea sementiei; — dupa 48 de óre se intempla uoatulu. Regin'a se genitilédia numai odata pentru tóta viétia, ajungendu-i fluiditatea genitilata pentru tóta viétia. — Prin nutrire si grigire insemnata se póte cresce din fiecare ou o regina, si din larf'a lucrătorieloru nainte de astuparea gáuriloru.

Timpulu duratiunii metamorfósei e la o caldura normale de 27° R.

La regina, albine, trentori:

1. Starea óueloru	3	3	3 zile
2. Larf'a cu gauri deschise	5½	6	6 „
3. Astupate mai tardiu starea nimfei	8½	11	15 „
Din momentulu punerii óueloru pana la esire	17	20	24 zile

Cuantitatea óueloru ce óua o regina ajunge pana la unu milionu; — in o di pana la 1—3 sute de mii.

Cu exceptiune óua si albinele lucrătorie (mamele de trentori) si pentru cá li lipsesce puterea de genitilare, se potu desvoltá numai trentori. —

Trentorii au missiunea numai a genitilá regin'a. Tómn'a se alunga de catra albine din cosnitia, séu ii omóra (macelarea trentoriloru.) Cosnitiele ce nu incepu acést'a timpuríu, sunt in prepusu a fi fora regina.

Albinele lucrătorie implinescu tóte lucrurile in cosnitia, aduna miere s. a. Prim'a loru escursiune o intreprindu dupa 16—18 zile.

Propagarea (cultivarea séu inmultirea) albinelor e de dóue feliiuri. Propagarea ca individi si ca poporu. Cea ultima se numesce roire. Roirea se intempla candu poporulu e prea multu, spatiulu in cosnitia prea angustu, séu timpulu e bogatu de flori si de roduri. Dupa primulu roiu, in 7—14 zile urmédia alu doilea roiu. Dupa roiulu primu si alu doilea d'abia trecu 3 zile (si intre cói tardii de multe ori numai câteva óre) si urmédia altulu; aflandu-se câte odata mai multe regini, care tóte se omoru pana in una.

Roiulu esindu se asiédia in forma de strugure pe pomi, tufari, garduri. s. a. Roiu urmatoru, esu de multe ori si fugu, fora de a se fi asediatu.

Timpulu roirii durédia la noi din Maiu pana in Iuliu, si e consultu luarea de séma de la 10 óre deminétia pana la 4 óre dupa médiadi.

Macar cá o albina aduce odata numai unu granu (1 pondu = 7.680 grani,) totusi se póte observá crescerea greumentulu pe di dela 3—10 pondi.

Cerculu sburarii albinelor e de regula o diumetate de óra, cercetandu mai virtosu numai unu tienutu.

Nu dau tóte plantele miere asemenea, si singuratecile specii dau in unii ani mai multa ori mai pucina miere.

Albinele jóca rola insemnata la genitilarea plantelor.

Morburile albinelor sunt: 1. Disenteria, catra capotulu jernei intra adese ori. — La aceea, sunt constrinse albinele a-si goli escrementele in lontrulu cosnitiei. — Caus'a e slabitiunea poporului, tienerea cosnitiei in caldura mica; — nepaciuirea désa. Leacu se recomanda: a face maiestrosu a sburá albinele spre a se curatí. — s. a. — 2. Clocirea imputita. Despre escarea acestui morbu sunt opiniuni dubie. — 3. Morbulu buretelui (siampionului) aretarea unui burete ca firulu in organele mistuirii. 4. Morbulu de Maiu, slabiciunea in urmarea lipsei de nutremente. — 5. Imbetarea (ametirea) sub durat'a floriloru de hrisica. — 6. Orfaneri'a (fora regina, desmeticu), e o stare periculósa a poporului. Daca se afla casulli in faguri inca neastupate, atunci se póte produce o regina, si a se perde orfanariá. — Semnele orfanarii sunt: Albinele nu se tienu in gramada, ci in lucrare ambla in cóci si in colo.

Cumperatulu albinelor. Tómn'a sunt mai lesne de cátu primavér'a, inse primavér'a e mai bine de cumperatu cá o mai se curu. — Cosnitiele cumperate se potu asiédia dupa placu, asemenea si roiu próspeti prinsu; — locul cumperarii inse se fie in departare celu pucinu de diumetate de óra, adeca cátu e cerculu sburării.

Cosnit'a buna debue pregatita din conducatori rei de caldura, vér'a recorosu, si iérn'a caldurosu, si destulu de voluminosu (3—4 mii de degete cubice). Albinele se indatinédia la tóte formele de cosnitie, totusi pretindu o tractare fina, margini dreptu unghiularie.

Pentru o economia rationabila, e de mare folosu miscabilitatea faguriloru. — Adeca se se puna in cosnitia ramuri pentru faguri late de unu degetu, unele de altele in departare de olalta de diumetate de degetu. Intocmirea interna a cosnitiei cu faguri (ramuri) miscabili, se numesce de dupa inventatoriu: „sistem'a lui Dzirzon.“ — Cosnitie gemene de Dzirzon adeca asiediate, gramadite la olalta si lenga olalta; la germani s'au introdusu, — dara la noi fórté raru, ori de felii nu!!!

Metódele culturai sunt:

Metodulu roirii, coresponde inmultirii, si metodulu lui Zeidel la care se opresce roirea. — Celu d'anteiu e bunu numai pentru tienuturi incarcate cu flori si frupte, — celu din urma pentru tienuturi mai serace. Dupa metod'a lui Zeidel se ié tómn'a mierea superflua, séu mai bine primavér'a.

Actulu roirii. Asiedierea roiloru e fórté diversa. Pentru prinsulu roiloru servescu cosnit'a de prinsu séu saculu de roiu, si la acést'a este bine a stropi albinele cu apa rece. Daca putemu posedu regin'a, atunci si roiulu e alu nostru. —

Avendu la dispusetiune mai multe cosnitie, in departare celu putinu ½ de óra, atunci se potu luá albine dupa placu din

mai multe cosnitie pentru roi. Se mătura albinele în o laditia de transportu, si asia cu aceea se duc în cosniti'a nouă, turnandu-le (sguduindu) incetu, éra regin'a se se puna în o laditia anume de drotu, séu lasămu a-si cresce albinele singure o regina. —

Lasandu albinele în acésta stare, e recomandavera pregătirea urdinisiului. — În cosniti'a góla se se afle faguri inceputi a lucrá, unu fagure cu miere altulu cu clocitura, si atunci se mătura câteva mii de albine tinere în lontru, éra regin'a imparechiata se pune în lontru în casuli'a de drotu. — O cosniti'a astfeliu pregatita se pune repede în loculu unei cosnitie tari, éra aceea în altu locu, dupa placu. Cosniti'a, careia i s'au detrasu albinele curatórie, va geli câteva dile, proviedindu-se inse cu apa, érași va re'nviá. — Cosnitiile gemene sunt mai bune pentru menatulu de roi. — Langa cosniti'a gémena se punemu de locu dupa espirarea iernii, alta góla. — Fiindu poporulu tare si gat'a pentru depunere, cosniti'a góla se se provéda cu faguri inceputi a lucrá. Ambele cosnitie asia se le asiediámu, ca cea plina se vina în loculu celei góle, si cea góla în loculu celei pline, — impreunarea ce se afle între ambele se deschide (se trage scanduriti'a ce e anume facuta în midilocu). Albinele betrane curatórie tienendu-si directiunea sburarii, debue se între si se ésa prin cea góla, éra cele tinere vor regiocá pre cea postpusa. Fiindu sburatulu dupa 10—14 dile asemenea pe ambele directiuni (urdinisie) atunci se inchide deschiderea din lontru. —

Recolt'a (luarea) mierii din cosnitiile lui Dzircon se póte întempla ori si candu în totu timpulu. — Dupa finirea anului (a caraturei) se tiene recolt'a finala, candu se face si revisiunea de tóma pentru scopulu de iernatu. —

Iernarea: Cosnitiile destinate spre iernare, debue se aiba în adevéru regina; adeca se posiéda o regina buna productiva.

Albinele slabe consuma mai multu, se recescu si capeta morbulu de disenteria (Ruhrkrankheit; — dreptacea debue cassate si insocite cu altele mai tari. —

Insocirea se întempla de locu dupa finea caraturei. Avendu a impreuná dóue cosnitie departate la olalta, celu pucinu diumetate de óra, atunci se se aduca albinele, ce vremu a le insoci, în laditi'a de transportu; — inse regin'a se se inchida. Mai lesne se întreprinde insocirea albinelor vecine din cosnitie gemene cu mai multe despartieminte, prin simpl'a deschidere a urdinisiului de impreunare. — În intemparile cele mai nefavorabile trebuie amenata insocirea pona numai sbóra albinele. — Pentru iernare se lasămu atât'a provisiune nutritória, în câtu se li ajunga pana la caratulu viitoriu de miere. — De tóma pana în Fauru ori Martiu, consuma o cosniti'a mica cam unu póndu pe luna. Consumare dupla ori întreita se întempla dupa escursiunea de curatire. — Pentru cea mai favorabile stare, spre iernarea unei cosnitie e recomandabilu a se lasá 20—30 póndu de miere.

La cosnitie comune ce se iernéda trebuescu bine pastrate urdinisiele, a se protege de lumin'a directa a sórelui. — Inca si punerea peste olalta a cosnitiiloru în cuadratu, cu urdinisiulu în lontru intorsu, e recomandavera.

Retezatulu de primavéra, adeca retezarea faguriloru goi, e potrivita numai pentru tienuturi, în cari dupa caratur'a de primavéra urmédia mai multe caraturi tardie. Daunósa e retezarea acolo, unde e numai o caratura scurta (de rapitia si pomi.)

Nutritia. În casu de lipsa trebuie se se întemple (daca nu s'au iernatu bine albinele) cu provisiune corespundietórev. Si nutroscu mai bine cu miere de faguri, dara se întrebuintiéda si surogate, precum: candisu si sacaru de struguri s. a. — Nutritia se se întemple sér'a; vasele de nutritie se se departe diminéti'a si e bine a se padi, pentru a nu dá ocasiune la lotria. — Nutritie speculanta facu mai vertosu cultivatorii de roi, spre a-i infocá pentru sadimentu (ouatu) avutu de clocitura. Intrandu fora veste dupa punerea clocituriu timpulu neplacutu, atunci debue mai multe septemani se i se de miere fluida calduta, câtu de pucina.

Instrumente. Economulu de albinaria se póte ajutá cu fórtu pucine instrumente. Mai necesariu e retezatoriulu de faguri, clesele si carligile, casuli de drotu de regine, cosniti'a pentru prinsu, laditia de transportu, pip'a ori aparatulu fumariu, pene de gasca, si o scara pentru faguri. Deschlinitu grigéscu de curatía si ordine celu ce vre se se „indulcéscu de miere.“

D. Margincantiu.

Chitighazu, 22. martiu v. 1873.

(*Scóla de adulti.*) La inceputulu lunei Noemvre 1872. si în comun'a nóstra Chitighazu s'a infintiatu scóla de séra pentru adulti, inscriindu-se la cercetarea acesteia dintre plugarii nostri din locu la vreo 30 insi, cari cu cea mai mare diligintia cercetara scóla în tóte dilele, prin ce — în restimpu de 4

luni — la examenulu tienutu cu ei în 18. l. c. ni amplura animele de bucuria, vediendu cá toti-sciura ceti, scrie, si fórtu bine! a face socóta, precum în cele patru specii, asia si în regul'a de trei. — Pentru acestu progresu ce-lu facura în scurtu timpu plugarii nostri, li gratulediu! — apoi onóre si recunoscintia invetiatoriulu nostru Ioane Suciú, carele pre cei necaturari invetiacei ai sei, — pe langa tóte cá nu numai în tóte dilele de rondu ale septemani ci si în dilele de Dumineci si Serbatori e continuu ocupatu cu instruirea eleviloru dela 6—12 si respective dela 12—15 ani, — cu neobosita sirguintia i-a instruitu, i-a invetiatu, ne crutiendu nici o ostanéla, ma si órele de sér'a ce le mai avé libere, le-a sacrificatu pentru luminarea poporulu nostru. —

Se dee bunulu Dumnedieu, ca fie care invetiatoriu cunoscandu-si misiunea sa în scurtu timpu în fie care comuna se infintiedie scóla pentru adulti, — ca si poporulu nostru, care a zacutu în intunereculu si în umbr'a mortii, luminendu-se cu lumin'a cunoscintiei, — se póta sperá unu viitoriu mai stralucitu si mai ferice! —

Unu iubitoriu de progresulu poporulu. —

De langa promontoriulu Siriei (Vilagosiuului) ^{18/31}: Martiu 1873.

În ^{18/30} Martiu a. c. s'au executatu alegerea de preoti pentru ambe parochiile din Ternov'a; daca au fostu alegeri la cari se se fie facutu abusuri, cortesii si coruptiuni, prin beuturi spirituóse, si alte momene — acestea nu potu se-si aiba parechia. — Multu am cugetatu cá óre se o aducu la cunoscintia onoratului publicu séu nu, si numai acea imprejurare cá suntemu în ajunulu sínódeloru eparchiali, cari sunt chiamate a preingrigi pentru statorirea mesuriloru necesarie spre delaturarea abuzuriloru ce submina védi'a si auctoritatea constitutiunei nóstre bisericesci — m'a indemnatu a luá condeiulu a mana, de o parte pentru a aduce la cunoscintia publica misieliile ce se comitu la alegeri, de alta parte pentru a atrage atentiunea onoratorulu membri sínodali la tristele consecintie ale aplicarii statutulu nostru organicu, în modulu practisatu în di'a de adi, permitiendu-mi totu odata a me demite si la unele meditatiuni asupr'a modalitatei prin care acelea s'ar póte delaturá. —

Cu privire la alegere voiu fi numai objectivu, lasandu publiculu a aduce judecata asupr'a ei. —

Pentru a poté fi consecinte sum constrinsu în legatura cu acésta alegere a atingé aci si alegerea prima de preotu în atins'a comuna efectuata în Decembre a anului trecut. La acea alegere majoritatea de voturi din unele respede de consangenia a intrunitu preotulu de Drautiú, Georgiu Ratiú, dupa care cu numerulu voturiloru a urmatu Toma Dance. — Ceva dupa alegere Georgiu Ratiú aflandu-se insielatu în sperantiele nutrite pentru Ternov'a, a abdisu pana nici n'au fostu intratu în functiune, dupa acést'a murí si cel'a laltu preotu din Ternov'a, si asiá ajunse comun'a fara nici unu pastoriu sufletescu. Dupa acestea se acceptá cu totu dreptulu ca în o parochia, fara a se dimite la alta alegere, se se intarésca de preotu Toma Dance care dupa G. R. dobandise mai multe voturi, cu atâtu mai vertotu cá G. R. nici nu erá intaritu prin consistoriu, si acést'a se sperá cu atâtu mai vertosu, cá la alegerea de protopopu în tractulu Siriei Venerabilulu consistoriu au procesu asemenea, unde dupa abdicarea unuia dintre cei trei candidati cu majoritate de voturi, — s'au legalisatu de candidatulu alu patruele care avea celu mai mare numeru de voturi dupa cei trei, si acél'a s'au si intaritu de protopopu, de unde nu se potea presupune cá la acésta alegere, carea e identica cu alegerea de protopopu, se se póta procede intraltu chipu. (Fiindu lunga acésta corespundintia, nu ni remane spatiu se facemu si noi observatiunile nóstre, deci ne marginimu a invitá pre oo. cetitori se ispitésca statutulu org., unde vor vedé cá la parochi e alegere, la protopopi candidare. Alegerea cu candidarea nu e totu atât'a, si consistoriulu a trebuitu se tiena acést'a în vedere. Red.) — Cu tóte acestea, insa din partea administratiunei protoprebiterale pe o parochie s'au ordínatu de administratoru capelanulu de Araneagu G. Heretiú, éra pe cea lalta precum se afirma la vointi'a Ilustratiiei Sale Episcopulu Diocesanu s'au ordínatu N. Bacila care cu privire la calificatiunea ce o posiede erá fórtu nimerita, insa ambe acestea dispusetiuni prin resistintia poporulu, de Ioanu Popoviciu din Nadas (Fonau) Georgiu Popescu din Iarcosiu, si N. Stoca din Hodisiu cu beuturi si alte momeli coruptu în celu mai infricosiatu modu au suferitu frangere totala, de órace numitii n'au fostu acceptati prin poporu. —

Corupțiunile de aci încolo s'au eserceatu fara restringere. Cu adeveratu s'au facutu o acusa la Venerabilulu consistoriu, la carea s'au si ordinatu investigatiunea, inse fiindu că acuatoriulu principalu din cause ne aternatórie dela densulu nu s'au potutu presentá naintea comisiei investigatórie, investigarea n'au avutu nici unu rezultat. —

Sosindu di'a alegerii, corupțiunile si cortesii prin numitii recurenti s'au redicatu la culme in modulu celu mai ne rusinosu, intru atât'a, in câtu jidanii impartitori de beutura si-au luat indrasnéla fara sfiéla a se postá in usi'a localitátei de alegere, pentru a poté informá si priveghiá asupr'a celoru ce au mancatu si beutu la ei din momelile clientului loru candidat, infricandu-i cu platirea beuturilor de nu se vor tiené de vorb'a data. Seracii de noi, unde am ajunsu, tesaurulu celu mai scumpu ce ni-a mai remasu pana aci ne atinsu de man'a sacrilega, si pentru care parintii nostri au adusu atâtea sacrificii, adeca religiunea nóstra, devine préda jidaniloru, obiectu de speculatiune, si nu esiste mesura care se o póta salvá. — Cu indignatiune si grétiá debuie omulu cu simtiuri nobile se auda si se véda imputarile partisaniloru respectiviloru candidati, cari fara sfiéla strigau unulu dupa altulu, tu ai beutu la cest'a, tu la cel'a virtú a jidanului, dela cest'a séu dela cel'a candidat, pfui rusine, apoi dicemu că acestui poporu ii trebue constitutiune. — Aceste sunt fapte positive pentru a caror'a constatare provocu de martori pe insasi antisti'a comunala din locu, care in persóná s'a dusu la câteva locuri de beutura, unde a primitu respunsu espresu că dio acolia se bea aldamasiu dela cutare si cutare candidat, — precum si la presiedintele conducatoriulu alu alegerii, care, a fostu constrinsu á recercá pe judele comunalu pentru indepartárea jidaniloru postati la usi'a localitátei de alegere, si inaintea caruia cu ocaziunea censurarei recurselor s'a presentatu unu alegatoriu care pe langa depunerea de juramentu se ofera a constata cele afirmate de mine, dar carele prin unu membru alu comitetului cu aceea s'au molcomitu, că de se vor cautá câte tóte, pe pasci nu vor avé preotu. — Acést'a e starea objectiva a lucrului, alu caruia rezultatú a fostu, că dintre 9 recurenti, intre cari unulu juristu, 2 cu 3 clase toti tineri eminenti, portare morala esemplara, cantareti escelinti, — au reesitu alesi doi dintre corumpatori cari n'au potutu documentá de câtu absolvarea aloru 2 clase cu calculele cele mai debile si portare vacilanta. —

Éca aci bub'a, éca aci chei'a deslegarei întrebării de ce nu voescu tinerii nostri absoluti a cercéta Teologi'a, ma rogu se mise spuna care studinte de clasele mai inalte dupa cele ce se petrecu la castigarea parochieloru va avé taria de a se resolvá se studiedie Teologi'a pentru a se pregati la statulu preotiescu, si care tineru teologu escelinte nu va esclamá, la ce folosesce straduinti'a? la ce portare esemplara? candu acelea fatia de cea mai grosolána neglijentia si immoralitate trebue se sufera cadere, apoi inca mai voimu se sporimu necalificarea prin primirea de teologi fara clase, nici se-i punemu stavila, atunci candu califcatiunea devine de ea inundata si inecata. —

Acést'a nu e prim'a alegere, unde tinerii cei de mai bune sperantie au suferitu cadere fatia cu cei mai necalificati, câte alegeri s'au intemplat in Dieces'a Aradului dela introducerea Statutului organicu in cóci cu esceptiunea aloru doi séu trei, unde au jocatu rola interesele locali, si familiari, si unde inteliginti'a au avutu influintiá mai mare, de si unele fara coruptiuni, ci din alte respecte au avutu totu acestu rezultat, ca se nu pomenescu mai multe atingu aci Pecic'a, Tornea, Cermeiulu, Varasienii, acumu Ternova si altele. —

Nu vreu se dicu prin acestea, ba departe se fie de mine a afirmá cumca ni-a mersu mai bine cu absolutismulu bisericescu de câtu cu statutulu organicu, ci vreu numai se constatezu cumca organismulu nostru bisericescu de adi are scaderi mari, cari de nu se vor repará câtu de curundu, religiunea nóstra cu constitutiunea ei cea atâtu de frumoá si liberala devine obiectu de speculatiune jidanésca si de compromisiune ne mai pomenita, Statululu organicu devine condamnatu de periculosu pentru religiune si moralitate. —

Nu posedu, nici nu-mi atribuescu cualificatiunea de a poté recomandá mesuri positive cu a caror'a aplicare s'ar poté repará aceste sminte, dar totusi cugetu a contribul si eu ceva la lamurirea si cunoáscerea in parte a acelor'a, candu afirmu, că de atari in prima linia se potu considerá. organizarea parochieloru si imbunatatirea starei preotiesci, fara care organizarea nici nu se póte cugetá, — intre diferitele grupe séu

clase ale parochieloru statorite prin regulamentul de organizare, punendu-se otare positive, si statorindu-se calificatiunile cari se receru pentru fie care grupa dela concurenti, dandu-se firesce in totu loculu preferentie calificatiunei mai bune; acésta problema au sinódele eparchiali a o deslegá mai nainte de tóte, si atunci nutrescu sperantia că si cumpletele abuzuri ce se comitu, vor incetá, si respectulu celu atâtu de subminatú a statutului nostru organicu s'aru salvá, incetandu starea ruinatóre de adi, éra pe tinerii nostri absoluti i-amú vedé fara scrupuli devotandu-se statului preotiescu, si n'am avé cause a ne plange, că de ce nu vedemu adi individi capaci resolvandu-se la preotia.

Unu teologu absolutu.

Adunarea

generalá a „Reuniunei invetiatoriloru din tractulu Lipovei conformu decisiunei Adun. gen. trecute — se convóca pe 11. Aprile a. c. st. v. in opidulu Lipov'a, la care sunt pofititi a participá toti domnii membri si alti iubitori de progresu. Program'a s'a statoritu estu-modu:

La 8 óre deminéti'a.

1. Membrii reuniunei se aduna in localitatea scólororu romane din locu, cu presidele participa la celebrarea serviciului ddiescu in biserica locala. —

La 9 óre.

2. Deschiderea adunarii generale prin presiedinte.*)
3. Raportulu comitetului in sensulu §. 24. din Statute.
4. Presidele propune legerea disertatiuniloru ce s'au presentatu.
5. Esercitiu practice din metodulu de propunere.
6. Inscierea si alegerea de membri noi.
7. Propuneri si motiuni diverse.
8. Defigerea locului pentru urmatórea adunare generale.
9. Presiedintele redica siedinti'a.

Lipov'a 20 Martiu 1873

Veniaminu Martini

v. presied. reun.

Dariu Puticiu

notariu.

VARIETATI.

= *Deputati alesi la sinodulu eparchiei Aradului.* Catra cei publicati in nr. 17. alu acestei foi, mai adaugemu că la *Halmagiu* s'au alesu dintre preoti protopresbiterulu Joanu Groza éra dintre mireni Sigismundu Borlea si Teodoru Papu. — La *Hasiasiu*, dintre preoti e alesu Georgiu Craciunescu asesoru referinte consistorialu, éra dintre mireni Dionisiu Cadariu si Constantinu Brindusiu. — La *Orade*, dintre preoti Simeonu Bic'a prtprsbteru, dintre mireni Teodoru Lazaru si Nicolau Zigre. — La *Pestiesiu*, dintre preoti Joanu Fassie prtprsbteru dintre mireni Joanu Popu si Joanu Glitie. — La *Tinca* dintre preoti Petru Suciú, dintre mireni Nicolau Diamandi si Georgiu Dringou. — La *Beliu*, dintre preoti Iosifu Pintie, dintre mireni Joanu Bic'a si Mihaiu Popescu. — La *Beinsiu*, dintre preoti Georgiu Vasileviciu prtprsbteru, dintre mireni Parteniu Cosma si Georgiu Borha. — La *Cou*, dintre preoti Mironu Romanu, dintre mireni Georgiu Popa si Paulu Popu.

*) Adeca: „Presiedintele deschide adunarea generala“. Redact.

Concursu.

1-3

Prin acést'a se deschide de nou, pentru vacantele dóua posturi invetiatoresci din comun'a Belintiu, comit. Temisiului, prot. Hasiasiului, pana in 22. Aprile st. vechiu, in care di se va tiené si alegerea.

Léf'a anualá pentru I. clasa (clas'a mica) este: 450 fl. unu jugere de pamentu aratoriu, $\frac{1}{2}$ jugere de gradina pentru legumi, 8 orgii de lemne, din care este e se incaldí si scól'a, si cortelu liberu.

Léf'a anualá pentru a II. clasa (clas'a mare) 450 fl. 2 jugere de pamentu aratoriu, $\frac{1}{2}$ jugeru de gradina pentru legumi, 8 orgii de lemne din care este a se incaldí si scól'a, si cortelu liberu, precum si accidentiele dela ingropatiuni.

Doritorii de a ocupá aceste posturi, sunt indrumati a tramite recursele catra subseminatulu comitetu parochialu séu de a dreptulu dlui insp. de scóle in Budintiu Georgiu Petroviciu, alaturandu documinte, că au absolvatu preparandi'a cu succesu bunu, si că au depusu esamenu de califcatiune; si sunt pofititi toti aceia, cari vor avé voia de a primí unulu din aceste posturi, a se infatisiá in vr'ó duminéca séu serbatóre la biserica, ca se fia cunoscuti poporului. —

Belintiu 24. Martiu 1873.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu: Georgiu Petroviciu m. p. insp. cerc. de scóle.